

Boven en linksonder: *Vanessa cardui* f. *rogeri*, aberratie distelvlinder (foto's Wieb van der Heide); rechtsonder: normale vlinder (foto website Natural History Museum).

Links: *E. erosaria* (foto Andy Saunders); rechts *E. unangulata* (foto Gerrit Tuinstra).

elkaar om het mooiste plaatje te maken. Pas als we de foto's van elkaar bekijken zien we dat het wel een heel moeilijke opgave was om de 'blauwe weerschijn' waar de vlinder zijn naam aan te danken heeft ook werkelijk vast te leggen.

Massale belangstelling voor een Grote Weerschijnvlinder.
(foto: Mariske Pemmelaar)

De blauwe weerschijn is goed te zien op de kleurenfoto op de middenpagina's. De 'blauwe weerschijn' is ook te zien op de website van de Vlinderwerkgroep Friesland (Bijzondere waarnemingen 2009 en archieven juli 2009).

Verslag excursie Katlijker Heide Gerrit Tuinstra

Hoewel de excursie naar de Katlijker Heide op een dag gehouden werd die voor velen nog in de vakantie viel, namelijk op 15 augustus, was de belangstelling vrij groot. Dit kwam mede door de aanwezigheid van maar liefst drie generaties van de familie Hoornveld. Naast de senioren en junioren was dit keer ook een deel van de kleinkinderen aanwezig op de excursie. Ze mogen vaker mee, want ze trakteerden na afloop op een heerlijk ijsje. Nogmaals bedankt daarvoor. Erg lekker op een warme dag als deze! De temperatuur was vrij hoog, maar door een stevige wind hadden de meeste excursiegangers daar niet veel last van.

De excursie startte bij het bedrijfsgebouw van It Fryske Gea, eigenaar en beheerder van het gebied waarin de excursie plaatsvond. Het bedrijfsgebouw is geheel vernieuwd en er is een informatiecentrum gebouwd. Het centrum, met de naam “It Beekpronkje” (Friese naam van de weidebeekjuffer), is dagelijks geopend, maar onbemand. “Het centrum informeert bezoekers over de beekdalen in Zuidoost-Fryslân en het beekdal van de Tsjonger in het bijzonder. Centraal staat het ontstaan van de beekdalen, de huidige natuurwaarden en de maatregelen om de natuurlijke loop van de Tsjonger te herstellen. Speelse diersporen leiden de bezoekers door het centrum. Door verschillende kijkgaten, laden, geluidsknoppen en zelfs een batdetector kun je ontdekken welke dieren er allemaal in de beekdalen leven waaronder de das, rietvoorn, wulp, otter en ijsvogel.” (Tekst overgenomen van de website van It Fryske Gea.)

De Katliker Heide (aan de noordkant van de Schoterlandse Weg) vormt samen met het Katliker Schar (aan de zuidkant) een natuurgebied met een oppervlakte van meer dan 400 hectare. Het natuurgebied is divers door de aanwezigheid van verschillende natuurtypen zoals bos, vennen en droge en natte heide. Naast oudere natuur bestaat een deel van het gebied uit betrekkelijk jonge natuur. Begin 90’er jaren is er aan weersijden van de toenmalige Katliker Heide nieuwe natuur ontwikkeld, door het ontgraven van de bovengrond van de landbouwpercelen die er toen lagen. Van ongeveer negen hectare landbouwgrond is de voedselrijke bovengrond, met een dikte van 10 tot 15 centimeter, ontgraven om zo een voedselarmere uitgangssituatie voor nieuwe natuur te creëren. Daarnaast zijn er laagten gegraven en hoogten opgeworpen bij de verwerking van de ontgraven grond. De natuur in deze nieuwe gebieden heeft zich prachtig ontwikkeld. Er is veel variatie, zowel in hoogteligging, voedselrijkdom van de bodem als vegetatie en er zijn verschillende rode lijstsoorten in het gebied teruggekeerd zoals moeraswolfsklauw, stekelbrem en klokjesgentiaan. Uiteraard hoort hier ook een bepaalde fauna bij. Iets wat direct opviel bij het betreden van het nieuwe deel van de Katliker Heide tijdens de excursie, was een aantal plekken met een vrijwel kale zandbodem met daarin vele kleine zandhoopjes, veroorzaakt bij het graven van nestgangen door bepaalde soorten bijen. Een rode lijstsoort onder de dagvlinders die voorkomt op het terrein rond de onbegroeide zandplekken, is het heideblauwtje. Tijdens de excursie werden zo’n 20 exemplaren waargenomen, terwijl het al aardig richting het einde van de vliegtijd van deze soort ging. Naast het voorkomen op de rode lijst is het heideblauwtje ook beschermd middels de flora- en faunawet. Gelukkig komt dit prachtige blauwtje in Zuidoost-Fryslân nog op verschillende plekken voor. Soms in zeer grote aantallen.

Een tweede blauwtje dat in aantal waargenomen werd is het icarusblauwtje. De rups van dit blauwtje leeft op verschillende klaversoorten en zal in het gebied ongetwijfeld op rolklaver zitten, een plant die op verschillende plekken in het gebied groeit.

Aan de rand van het terrein werden diverse eikenpages waargenomen, op locaties waar vuilboom in de bosranden staat, langs het pad aan de westzijde van het terrein. Distelvlinder, kleine vos, bruin en oranje zandoogje werden eveneens aan de randen waargenomen, maar ook midden op het terrein, op plekken met een ruigere vegetatie met jacobskruiskruid en distels. Dit zijn de hoger gelegen plekken die opgeworpen zijn bij de natuurontwikkeling en verwerking van de toen ontgraven grond. In totaal werden er 13 dagvlindersoorten tijdens de middagexcursie waargenomen. Dit waren er ongetwijfeld meer geweest als er wat minder wind had gestaan.

De excursie ging 's avonds, qua aantal excursiegangers, in ietwat afgeslankte vorm verder, waarbij op drie plekken werd gelicht. Daarnaast hadden Henk en Auke gesmeerd op bomen in het laantje bij het bedrijfsgebouw. Op de smeer werden 11 soorten nachtvlinders aangetroffen, waaronder het rode weeskind (*Catocala nupta*) en een exemplaar van de trekvlinder *Agrotis ipsilon*.

De locaties waar de lampen brandden lagen i.v.m. de nog steeds vrij harde wind, langs de westrand van het terrein, omdat hier enige beschutting was door het aanwezige bos. Voordat het donker was werden tijdens een wandeling al een aantal nachtvlinders waargenomen, waaronder het roodbonte heideuiltje (*Anarta myrtilli*) en verschillende exemplaren van de micro's *Celypha rufana* (familie Tortricidae, bladrollers) en *Platytes alpinella* (familie Pyralidae, grasmotten).

De weersomstandigheden waren in de avond helaas niet ideaal. Nadat de wind toch nog wat was gaan liggen werd het behoorlijk fris en vochtig, bij een heldere lucht. Toch werd er een behoorlijk aantal soorten nachtvlinders waargenomen, waaronder de interessante spanners *Euphyia unangulata* en *Ennomos erosaria*. Aardig hierbij te vermelden is dat *E. unangulata* door Henk en Auke in 1998 voor het eerst in Friesland gevangen werd, in het Katlijker Schar, aan de andere kant van Schoterlandse Weg! *E. erosaria* is juist een soort die de laatste jaren nog maar sporadisch in Friesland waargenomen wordt, terwijl de vlinder in het verleden vaker gezien werd. Zowel Henk en Auke als Andy hadden van deze spanner een exemplaar op het laken. (zie kleurenfoto op middenpagina).

In totaal werden er tijdens de avondexcursie precies 100 soorten nachtvlinders waargenomen, waaronder 12 soorten micro's. De moeite waard om hier even te noemen, naast de eerder genoemde soorten, zijn *Anticollix sparsatus*, *Furcula bifida*, *Notodonta tritophus* en *Hypenodes humidalis*.

Een groot deel van de excursie vond plaats op het nieuwe deel van de Katlijker Heide, een gebied dat zich vanaf de ontgronding in 1992 prachtig heeft ontwikkeld. Het is een leefgebied voor vele soorten vlinders en ongetwijfeld een grote diversiteit aan andere insecten.